

УДК 811.411.21

Л. В. Вікторова,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

**ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ
СПЕЦІАЛЬНИХ ВІДОМСТВ НІМЕЧЧИНИ**

Дослідження німецького досвіду є важливим з погляду використання ефективних стратегій забезпечення якості іношомовної освіти в Україні. У статті описані особливості роботи центрів лінгвістичної підготовки для різних категорій військовослужбовців, функціонування перекладацької служби, розвитку іношомовної підготовки для потреб військовослужбовців та активної наукової діяльності. Іношомовна освіта реалізується за використання принципу комунікативного професійно-орієнтованого навчання. З цією метою використовуються різноманітні курси відповідно до стандартизованих профілів навчання та оцінки його результатів на іспитах.

Ключові слова: іношомовна підготовка, іношомовна освіта, лінгвістичні центри, зарубіжний досвід.

FEATURES OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF STAFF SPECIAL DEPARTMENTS OF GERMANY

The purpose of the article – reviewing and identify promising directions for improvement of professional foreign language training military personnel on the example of German language training.

To solve complex tasks used the following methods: analysis, classification, generalization philosophical, psychological, pedagogical and methodological literature on foreign language education with a view to identifying priority areas of research.

The investigation of German experience is important from the point of effective strategies using of general secondary education quality ensuring in Ukraine. We describe the features of the language training centers for different categories of military personnel, the peculiarities of translation services, providing foreign language training to the needs of partner countries and active research.

Basic principles of standardized courses that integrate language and not language education German military personnel are: incorporation of professional and personal needs for learning; defining the objectives and content of training, combined with a narrow professional orientation needed to address professional and communicative tasks; minimizing training content in accordance with the identified communication needs of listeners; determine the range of professional and communicative skills and professional communication tasks related to user communication needs and specifics of the employees; use text as a medium of instruction; modeling authentic professional and communicative tasks in the process of professional and communicative skills; variability and flexible use of different methods of instruction; consideration of the creative potential of listeners.

Scientific novelty lies in the development of theoretical and methodological foundations of foreign military training, based on the system, synergetic, person-centered, axiological, integrative, cultural, interdisciplinary competence approach and interaction that involves the use of traditional, interactive and integrative learning methods as a means of implementing

world trends to enhance learning and provides a tiered approach to mastering foreign languages, learning personalization and autonomy of listeners.

Key words: *foreign language training, linguistic centers, international experience, national security.*

ОСОБЕННОСТИ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ СОТРУДНИКОВ СПЕЦИАЛЬНЫХ ВЕДОМСТВ ГЕРМАНИИ

Исследование немецкого опыта является важным с точки зрения использования эффективных стратегий обеспечения качества иноязычного образования в Украине. В статье описаны особенности работы центров лингвистической подготовки для различных категорий военнослужащих, функционирования переводческой службы, развития иноязычной подготовки для потребностей военнослужащих и активной научной деятельности. Иноязычное образование реализуется при использовании принципа коммуникативного профессионально ориентированного обучения. С этой целью используются разнообразные курсы в соответствии с стандартизированными профилями обучения и оценки его результатов на экзаменах.

Ключевые слова: *иноязычная подготовка, иноязычное образование, лингвистические центры, зарубежный опыт.*

Постановка проблеми. Процес об'єднання Європи супроводжується формуванням наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів за професійної підготовки майбутніх фахівців. Одночасно військово-політичні події сьогодення активізують проблему взаємодії й взаєморозуміння людей різних культур та потребують негайного переосмислення технологій іншомовної підготовки фахівців сектору безпеки, нових способів міжкультурної комунікації, нових методологічних і концептуальних консенсусів.

Актуальність дослідження. Вивчення досвіду впровадження європейських підходів до якості іншомовної підготовки співробітників військових та спеціальних відомств, створення відповідних освітніх проектів стає актуальним в науковому й важливим у практичному відношеннях як у зарубіжних країнах, так і в Україні.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. До загальних світових тенденцій у забезпечення якості іншомовної підготовки належать: 1) мультилінгвізм як концентроване вираження політики та програми дій із збереження мовного розмаїття й підвищення рівня економічної й національної безпеки, екологічної, соціальної та культурної інтеграції з метою забезпечення високого рівня лінгвістичної гармонії, встановлення міжкультурного діалогу, виховання міжкультурної толерантності, що реалізується розвитком мовних стратегій та компетентностей; 2) вивчення іноземних мов упродовж життя (lifelong learning) як всебічна навчальна діяльність на постійній основі з метою покращення професійної іншомовної комунікативної компетентності, що є свідченням поступового розвитку рис полікультурної професійної мовної особистості; 3) фундаменталізація та посилення уваги до методологічної складової змісту іншомовної підготовки, що виявляється в удосконаленні та реалізації різних методів навчання: метакогнітивних технік; когнітивних, соціальних, афективних стратегій; методик запам'ятовування інформації; стратегії компенсації та пов'язується із диверсифікацією, відкритістю, віртуалізацією, персоніфікацією та автономізацією навчання, у тому числі заміною комп'ютерних технологій вивчення мов (Computer-assisted language learning – CALL) на мобільні (Mobile-assisted language learning – MALL); 4) іншомовна підготовка к межах міждисциплінарних навчальних програм та розвиток професійно-орієнтованих інноваційних технологій навчання іноземних мов, особливо мови для спеціальних цілей, які б відповідали реальним потребам сучасного суспільства (наприклад, CLIL та його модифікації – Content and Language Integrated Learning – навчання через зміст), що передбачає створення професійно орієнтованого середовища.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Система іншомовної освіти України об'єктивно не може залишатись поза контекстом загальноосвітніх процесів. Тому, одним із найоптимальніших шляхів вдосконалення іншомовної підготовки військовослужбовців України є вивчення прогресивного досвіду країн, які займають провідні позиції у галузі вищої освіти та іншомовної підготовки співробітників спеціальних служб, однією з яких є Німеччина. Порівняльно-педагогічний аналіз особливостей організації навчання професійного іншомовного спілкування співробітників сектору безпеки Німеччини та України дасть змогу обґрунтувати способи реалізації прогресивних аспектів німецького досвіду у вітчизняній системі іншомовної підготовки з метою її вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом активізувалися науково-педагогічні розвідки проблем іншомовної освіти, зокрема, і Німеччини, яка демонструє значні досягнення в адаптації освітньої галузі до вимог сучасного життя. Організація іншомовної освіти є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців (В. Гаманюк, О. Максименко, Н. Махія, М. Тадеєва та ін.). Проблемні огляди та стратегії розвитку іншомовної освіти Німеччини в контексті європейських освітніх процесів висвітлені німецькими науковцями (К. Клеппін, Г. Кріст, Р. Леберберг, Ф. Паульсен, Ю. Трабант, К. Фінбайнер, К. Фогель, К. Фюр, В. Хюллен, Х. Швенк, К. Шрьодер та ін.).

Новизна одержаних результатів полягає у обґрунтуванні світових тенденцій щодо іншомовної підготовки співробітників спеціальних служб на прикладі організації лінгвістичної підготовки в Німеччині.

Викладення основного матеріалу. Незважаючи на налагоджену систему забезпечення збройних сил фахівцями в галузі іноземних мов, визначають безліч недоліків, які заважають вчасно та адекватно реагувати на завдання, що раптово виникають, і вимагають від співробітників сектору безпеки навичок міжмовної комунікації та високого рівня іншомовної професійно-комунікативної компетентності. В аналітичних роботах [1; 4] зазначається, що, незважаючи на різноманіття форм, варіантів і методів організації лінгвістичної підготовки у спеціальних відомствах Німеччини оперативна сумісність співробітників в ході виконання завдань, що вимагають міжнародної участі, як і раніше, висуває перед військово-політичним керівництвом в якості однієї з основних – проблему мовного бар'єру, що, в свою чергу, обумовило необхідність пошуку нових шляхів організації та вдосконалення процесу навчання іноземних мов.

У збройних силах Німеччини авторитетною організацією, де здійснюється різнобічна лінгвістична підготовка військовослужбовців та підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов, є Федеральне відомство іноземних мов (das Bundessprachenamt, BSpGrA) – це федеральна вища командна інстанція, яка перебуває у підпорядкуванні територіальної військової адміністрації бундесверу. Головними завданнями відомства (ФВІМ) є навчання іноземним мовам, а також переклад (усний та письмовий), робота з термінологією в рамках діяльності бундесверу і відомств різного рівня. Мета мовної освіти у Федеральному відомстві (Bundessprachenamt) після визначення певного курсу є одержання комунікативних навичок у прослуховуванні та розумінні прочитаного, а також усного та письмового висловлювання іноземною мовою. Ця мета характеризує принцип комунікативного професійно-орієнтованого навчання Федерального управління мов. У навчанні використовуються різні курси, які розподіляються на інтенсивне навчання, навчання слухачів (курсантів), мультимедійну підтримку навчання. Зокрема, мета курсів диктується потребами слухачів і, як правило, визначається вимогами відповід-

них стандартних профілів навчання (Standardisierten Leistungsprofil – SLP). Виявлення результатів навчання відповідно до SLP відбувається на стандартизованих іспитах, на яких оцінюються саме комунікативні навички в аудіюванні, говорінні, читанні і письмі за одним з чотирьох рівнів сформованості [5].

Основними принципами побудови спеціалізованих курсів, що інтегрують мовну та немовну освіту співробітників сектору безпеки, є: врахування професійно-орієнтованих і особистісних потреб до навчання; визначення цілей і змісту навчання в поєднанні з вузькою професійною спрямованістю, необхідних для вирішення професійно-комунікативних завдань; мінімізація змісту навчання у відповідності з виявленими комунікативними потребами слухачів; визначення номенклатури професійно-комунікативних умінь і професійно-комунікативних завдань відповідно до профілю комунікативних потреб та специфіки діяльності співробітників; використання тексту як засобу навчання; моделювання автентичних професійно-комунікативних завдань у процесі формування професійно-комунікативних умінь; варіативність і гнучке використання різних прийомів навчання; врахування творчого потенціалу слухачів.

Штаб-квартира Федерального відомства іноземних мов розташовується в місті Хюрт [2]. Співробітники ФВІМ здійснюють свою діяльність в 90 цивільних і військових установах бундесверу в Німеччині та за кордоном. Федеральне відомство іноземних мов підрозділяється на три відділи (Abteilungen) – мовна підготовка (Sprachausbildung), перекладацька служба (Sprachmittlerdienst) і центр з внутрішніх питань і справ військовослужбовців (Zentrale Angelegenheiten). Поряд з цим існує військовий відділ (der Militärische Anteil) [3].

Відділ мовної підготовки (Sprachausbildung) виконує ряд завдань. Серед пріоритетних завдань слід назвати мовне навчання військовослужбовців та співробітників федеральних і земельних установ на 48 мовах; навчання німецькій мові іноземних солдат в рамках програми "Німецька мова як іноземна" (DaF), а також викладачів іноземних мов 60 національностей; здійснення підтримки навчання німецької мови з військових напрямків в 36 країнах; прийом іспитів з іноземної мови, проведення вступних тестів; удосконалення бази лінгвістичної освіти; підвищення кваліфікації; здійснення професійних контактів в рамках напрямів освіти з вищими школами Німеччини та за кордоном; залучення молодих фахівців. Для ефективного виконання поставлених завдань відомство має в своєму розпорядженні близько 420 викладачів, наукових співробітників, асистентів, а також представників з числа управлінського персоналу в 35 підрозділах. Відділ мовної підготовки (Sprachausbildung) складається у свою чергу з 14 секторів [3].

Головними завданнями перекладацької служби (Abteilung Sprachmittlerdienst, SMD) є здійснення письмового перекладу, збір відомостей про діяльність фахівців усного перекладу для представників, які перебувають у підпорядкуванні федерального міністерства оборони Німеччини, а також в якості офіційної допомоги цивільним службам; координація групових та індивідуальних заходів у відділенні перекладацької служби, облік відомостей про зміни в законодавстві з питань перекладацької діяльності; реєстрація, обробка та підготовка термінології для мовної служби бундесверу (der Sprachendienst der Bundeswehr), а також для інших служб, що перебувають у загальному підпорядкуванні бундесверу; апробація і впровадження комп'ютерних допоміжних перекладацьких програм і машинних перекладацьких систем; участь у вітчизняних та міжнародних комісіях з контролю за дотриманням норм мови; співпраця з лінгвістичними і перекладацькими службами країни та зарубіжжя; професійний відбір фахівців письмового та усного перекладу; підтримка контингенту за кордоном та ін. ФВІМ здійснює офіційну підтримку військовослужбовців бундесверу, які перебувають на службі за кордоном. Цією діяльністю займається координаційно-плановий відділ "Підтримка служби за кордоном" ("Unterstützung Auslandsätze", UAE). Завданнями відділу є підготовка персоналу перекладачів, які забезпечують ефективність засвоєння спеціальної інформації місцевими збройними силами, професійна підтримка військових інших країн зі знаннями відповідної державної мови, професійно-термінологічної підготовки, характерної для даної місцевості перебування контингенту, підготовки розмовників та словників.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження німецького досвіду із запровадження європейської мовної політики, збільшення кількості мов, що вивчаються, розроблення взаємоприйнятних рівнів володіння сучасними мовами є важливим з погляду використання ефективних стратегій забезпечення якості іншомовної освіти в Україні. Особливістю професійної іншомовної підготовки співробітників сектору безпеки є її спрямованість як на засвоєння лінгвістичних та соціокультурних знань, так і на вдосконалення інтелектуальних, розумових здібностей, що забезпечують ефективне вирішення професійних і комунікативних завдань засобами іноземної мови. В даний час, коли реформування системи спеціальної освіти спрямоване на забезпечення готовності офіцерського корпусу до інноваційної діяльності, зростає необхідність застосування іноземної мови як засобу формування професійної спрямованості навчання і прагнення отримувати професійні знання з якомога більшої кількості комунікативних каналів. Основними принципами побудови спеціалізованих курсів у Німеччині, що інтегрують мовну та немовну освіту військового, є: врахування професійно-орієнтованих і особистісних потреб до навчання; визначення цілей і змісту навчання в поєднанні з вузькою професійною спрямованістю, необхідних для вирішення професійно-комунікативних завдань; мінімізація змісту навчання у відповідності з виявленими комунікативними потребами слухачів; визначення номенклатури професійно-комунікативних умінь і професійно-комунікативних завдань відповідно до профілю комунікативних потреб та специфіки діяльності співробітників; використання тексту як засобу навчання; моделювання автентичних професійно-комунікативних завдань у процесі формування професійно-комунікативних умінь; варіативність і гнучке використання різних технологій (у тому числі заміною комп'ютерних технологій вивчення мов Computer-assisted language learning – CALL на мобільні Mobile-assisted language learning – MALL), методів та прийомів навчання.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом специфіки мотиваційної сфери співробітників сектору безпеки, пошуком адекватних методів діагностики та розвитку їх пізнавальних можливостей та іншомовних здібностей.

Література:

1. Вікторова Л. В. Модернізація іншомовної підготовки співробітників сектору безпеки у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів / Л. В. Вікторова // Проблеми освіти: науковий збірник. – К., 2015. – Вип. 79. – С. 40–45.
2. Brockhaus-Enzyklopädie: in 24 Bd. völlig neubearb. Aufl. Mannheim: Der große Brockhaus. -Bundessprachenamt. Professioneller Dienstleister für Bundeswehr und öffentlichen Dienst. -Panetta L. E. Foreign language education : if "scandalous" in the 20th century, what will it be in the 21st century ? [Electronic resource] / L. E. Panetta. Retrieved on June 26, 2014 from <https://web.stanford.edu/dept/lc/language/about/conferencepapers/panettapaper.pdf>.
3. Sprachlehrgänge [Elektronische Ressource]. – Zugang zu Publikationen : http://www.bundessprachenamt.de/deutsch/produkte_und_dienstleistungen/sprachlehrgaenge/sprachlehrgaenge.htm. – Назва з екрана.